

Din Hizmetinin İlim-Amel-Gönül Boyutu

Dr. Ömer YILMAZ*

Özet:

Bu makalede, din hizmetindeki görevlilerin ilim-amel ve gönül boyutunu aynı ölçüde önemseyen bir yaklaşımla yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuş, özellikle "gönül" boyutunun günümüz şartlarında ihmal edilemez bir olgu ve önemi haiz olduğu gerçeği işlenmiştir.

Dini ve milli geleneğimizin, Türk-İslam anlayışımızın, hoşgörü ve birlikte yaşama tecrübemizin bu anlamda zengin bir müktesebâta sahip olduğu, yine tasavvufî tecrübenin din hizmeti sunumunda görevliye verebileceği motivasyon birikimlerinin var olduğu savunulmuştur.

İşin bir boyutu böyleyken diğer taraftan dünyada din görevlisi yetiştirilmesi bağlamında nasıl bir yol izlendiğinin bilinmesi gerektiğinden hareketle, Almanya Evanjelik örneğine bakılmıştır. Makale sonunda ise etkin ve verimli din hizmetinde yapılması gerekli bazı tavsiyelere değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evanjelik Kilisesi, Din görevlisi, Diyanet, gönül, tasavvuf.

Abstract:

In this article, we try to emphasize the importance of soul dimension of religious service as well as science and deeds. Main argument of the article is that the soul dimension of religious teaching is undeniable in today's world.

* DİB/Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı (oyilmaz@diyanet.gov.tr).

The proposed idea is that religious and national tradition, our Islamic understanding, our vast experience of tolerance and ability to live together and new sufi experience can help to motive the man of religion in spreading the message.

In order to identify the right training methods for the man of religion, German Evangelic Church case has been examined. The article is completed with some recommendations for effective and efficient religious service.

Keywords: Evangelic Church, Man of Religion, Department of Religious Affairs, Soul, Sufism.

Giriş

Hız Muhammed'in daveti evrensel, kendisi de cihanşümul bir peygamberdir. O vefat ettikten sonra bu davetin artık İslam âlimlerine ve din görevlilerine düştüğünde şüphe yoktur. Belki de bu yüzden olsa gerek halk arasında bu mesleğe "Peygamber Mesleği" de denilmektedir. Ancak ne var ki küreselleşen, gittikçe küçülen ve sekülerleşen bir dünyada, din ve dindarlığa olan rağbette din görevlisinin günümüzde eskiye oranla daha fazla rol oynadığını belirtmemiz gerekecektir. Bir başka ifadeyle, günümüzde dine ve camiye olan ilginin artmasında din görevlisinin izleyeceği metot büyük önem arz etmektedir. Çünkü madde ve menfaat endeksli, iş yoğunluğunun had safhaya ulaştığı bir dünyada kişilerin kendi dinlerini ne kitaptan okumaya zamanları müsait, ne de böyle bir isteklerinin olduğu kanaatindeyiz. Bu durumda insanların büyük bir çoğunluğu dinlerini din görevlilerinin söylem ve eylemlerine bakarak şekillendirmek ve onunla özdeşleştirmek niyetindedir.

Konuya bu zaviyeden bakıldığında din görevlisinin büyük bir rol yığılmasıyla, zor ve sorumluluk isteyen bir vazifeyle baş başa kaldığını söyleyebiliriz. Bununla beraber içinde bulunduğu çevredeki dini ve sosyal yapıyı iyi analiz edemeyen, onları yorumlayamayan, bulunduğu beldenin örf ve âdetine vâkıf olamayan bir görevliyle verimli bir din hizmeti sunmanın oldukça zor, hatta imkânsız olduğu da bir gerçektir.

Bundan başka, artık dünyada klasik din hizmeti ve mabetle sınırlı bir görev anlayışının yeterli olmadığını bilmek gerekir. Üstelik günümüzde sunulacak din hizmetinin mâhiyeti ve kapsamı da değişmiş, hastane, hapisane, ıslahevleri, yaşlılar yurdu, kimsesiz çocuklar, kadınlar bu hizmetten yararlanma durumunda

kalmışlardır. Çalışmamızda dikkate aldığımız din hizmeti ve görevlisinden maksat, şüphesiz anayasal bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen hizmettir.

Makalede işlenen din hizmetinde "ilim-amel-gönül" boyutunun daha rahat anlaşılabilmesi için, bu görevin Batı'da nasıl yürütüldüğüne bakmak ve aktif din hizmeti verenlerin nasıl bir eğitimden geçirdiklerini öğrenmek istedik. Bu nedenle, Ülkemiz açısından resmî din hizmetinin bir ayağının yurt dışı olması ve bunun büyük bir kısmını da Almanya'nın oluşturması hasebiyle bu ülke Evanjelik Kiliselerindeki din hizmeti ve din görevlisinin eğitimine baktık. Şüphesiz her iki dinin teoloji, din hizmeti, imkân ve sorunlarının farklı olduğunu biliyoruz. Ancak din hizmeti sunumunda benzer problemleri yaşadığımız bu ülkeden kendi din adamlarımızın yetiştirilmesi bağlamında istifade edebileceğimiz müşterek noktalar olabilir mi? Sorusuna yanıt bulmak istedik.

Bütün bunları yaparken asırlardır bu milletin din algısının oluşmasında katkıları olan gönül erbâbının yaşam felsefesi ve din hizmeti anlayışı çalışmamızın odak noktasını oluşturacaktır.

I-Evanjelik Din Adamı Yetiştirme Örneği

Hâlihazır 3 milyona yakın vatandaşımızın yaşadığı Almanya'da farklı organizasyonlarla beraber 2200 civarında cami derneği bulunmaktadır.¹ Diyanet Türk-İslam Birliği (DİTİB)'e bağlı yaklaşık 763 dernekte 720 civarında din görevlimiz hizmet vermektedir.²

Şüphesiz yukarıda da söylediğimiz gibi İslâm ve Hıristiyanlığın (Protestan) teoloji, din hizmeti, ritüelleri, din adamı yetiştirme uygulaması birbirinden farklıdır. Her ne kadar bunlar farklı ise de, anlaşıldığı kadarıyla din hizmetinin artık mâbetle sınırlı kalmadığı noktasında bir müştereklik söz konusudur. Herkes kendi inananlarını dinine daha bağlı ve bağımlı hale getirmenin mücadelesi üzerinde durmakta, bunun için de muhtelif yeni söylem ve metotlar geliştirmektedir. Bu işi yapacak elemanlarını çağın gereklerine göre donanımlı yapmanın yollarını aramakta, din adamının mâbetle sınırlı kalmayan bir din hizmetinde izleyeceği müfredatı devreye sokmaya çalışmaktadır.

¹Almanya Protestan Kiliseler Birliği (EKD), *Zusammenleben mit Muslimen in Deutschland*, (Gütersloh Yayınevi), Gütersloh 2000, s. 111.

² Bkz. Ömer Yılmaz, "Yurtdışı Cami ve Cami Dışı Din Hizmetleri", *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, ed. H. Köken, (DİB Yayınları), Ankara 2006, s. 238-239. Bu sayı 25. 10. 2007 tarihi itibarıyla 750'ye yükselmiştir.

Nitekim elimizde bulunan dokümanlarda³ papazın asli görevinin kilise âyini yönetmek olduğu belirtilmekle beraber, onun kiliseye ait okulun yönetiminde ve din dersinin icrasında, hastane ve hapisane din hizmetinde, zor durumda kalanlara dîni ve psikolojik danışmanlıkta, doğum, evlenme ve ölüm gibi pek çok sosyal ve dîni alanlarda görev yapacağına atıfta bulunmaktadır. Bu durum bize kendi din görevlimizin de artık camiyle sınırlı bir din hizmetiyle yetinmemesi gerektiğini, caminin ilgi alanı dışında kalan Müslüman kitleye de ulaşılmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu da bir anlamda onun alacağı eğitimin çok yönlülüğünü gerektirmektedir.

Durum böyle olunca, din hizmetinin eskiye oranla daha fazla mesâi ve özveri isteyen bir meslek olduğu kesinlik kazanmaktadır. Bu ise doğal olarak din hizmetinde "resmilik" in ötesinde "hasbîlik" in öncelleşmesini gün yüzüne çıkarmaktadır.

A-Din Görevlisinin Eğitimi

Genelde Avrupa'da özelde ise Almanya'da din adamı yetiştirilmesi meslek öncesi bilgilendirmeye başlamaktadır. Aday ileride yapacağı hizmetin muhtevasını daha mesleğe girmeden önce öğrenmekte, bu mesleğin avantaj-dezavantaj, imkân ve zorluklarının neler olduğu konusunda bilgi sahibi olmaktadır. Kilise de adaya sunduğu bir test ile onun kabiliyetinin bu mesleğe uygun olup olmadığını ölçmektedir. Bütün bunlar adayın ilerideki mesleğini kerhen değil severek ve zevk alarak yapmasına imkan tanımaktadır.

Nitekim kişinin bu yöndeki kabiliyetini ölçme anlamında Hannover Evanjelic Eyalet Kilisesinin çıkardığı "İlahiyat Eğitimi Tanıtım Broşürü"nde⁴ onun din ve kutsal ile olan ilgisi test edilmektedir. Burada kişiye İncil'in kendisi için aktüel olup olmadığı, Tanrı inancının hayatındaki yeri, okuldaki din ve felsefe dersinin kendisine zevkli gelip gelmediği, farklı dil ve kültürlerle, edebiyat ve tarihe karşı merakı, insanlarla ilgilenme ve onlara yardım edip etmeme isteği, bir cemiyette sorumluluk yüklenip yüklenmeyeceği, esnek bir mesâi kavramına intibak sağlayıp

³ Bkz. Studium der Evangelischen Theologie, EKD Texte 28, Sommersemester 2006; Rechtgrundlagen der Konföderation evangelischer Kirchen in Niedersachsen, Hannover 2003.

⁴ *Theologie Studieren, Wege und Perspektiven*, Evangelisch-Lutherische Landeskirche Hannovers, II Auflage 2007, s. 5.

sağlamayacağı, grup çalışmasından hoşlanıp hoşlanmadığı, sürekli gelişen bir mesleği sevip sevmediği sorulmaktadır. Bizim açımızdan da etkin bir din hizmeti istihdamında severek görev yapacakların seçilmesinde buna benzer bir metodun takip edilmesi yararlı olacaktır.

Böyle bir testle kabiliyet ve eğilimi ölçülen ve mesleğe severek girecek olan İlahiyat öğrencisinden Eski ve Yeni Ahit'i okuma, anlama, yorumlama ve onu cemaatine aktarabilmesi için asgari üç dili çok iyi bilme şartı koşulmaktadır. Eski Ahit için İbrânice, Yeni Ahit için Yunanca ve Latince mutlaka başarılması gereken üç dildir.

Dilden başka Evanjelik İlahiyat programı içinde yer alan diğer derslere baktığımızda, dîni metinlerle sınırlı kalmayan bir müfredatın izlendiğine şahit oluyoruz. Bunların başında kelâm, ahlak, psikoloji, pedagoji ve sosyoloji disiplinleri gelmektedir. Elimizdeki broşürde kişiye teolojinin sadece geleneği tartışmak değil, bilakis yeni anlayışlar geliştirmek olduğu; sadece kutsal metni okumak değil, insanları anlamak olduğu; sadece bir mesleği kazanmak değil, şahsiyet edinme olduğu vurgulanmaktadır. Doğrusu bu derslerin kendi İlahiyat Fakültelerimizde de yer aldığı ve bunun yarardan hâli olmadığını düşünüyoruz.

Avrupa ülkelerinde süreç farklılık gösterse bile, din hizmeti sunan papazların hepsi yüksek tahsil yapmak zorundadır. Bu süreç anılan ülkelerde 5 ile 8 yıl arasında değişmektedir.⁵ Örneğin konumuzda sözünü ettiğimiz Almanya'da Evanjelik İlahiyat Eğitimi 5 ile 6 yıl kadar sürmektedir. O halde içinde yaşadığımız çağın da tabii sonucu artık böylesine önem arz eden bir görevi deruhte edecek kimselerin yüksek tahsil yapması kaçınılmazdır.

B-Din Görevlisinin Seçimi

Evanjelik İlahiyatını bitiren kişinin din adamlığına seçilmesi de oldukça kapsamlı ve seviyeli sınavlarla mümkün olabilmektedir. Aday bu göreve gelinceye kadar pek çok süreçten geçmektedir. Almanya'nın tüm eyaletleri Evanjelik Kiliselerinde mutat olan uygulamaya bakıldığında, papazlık için belirlenmiş bir takım kriterler görüyoruz. Buna göre fakülte mezunu kişinin papaz olabilmesi için;

⁵ Geniş bilgi için bkz. İlhan Yıldız, "Avrupa Birliğine Taşındığımızın Görevlisi ve Din Hizmetler Tablosu", *Türkiye'nin Avrupa Birliğine Girişinin Din Boyutu*, (DİB Yayınları), Ankara 2003, s. 136-138.

1-Yüksek tahsilini ikmâl etmesi ve birinci Kilise sınavını kazanması gerekmektedir. Aday burada Eyâlet Kilisesine başvurarak içlerinde akademisyen ve din adamlarının da bulunduğu bir heyetin önünde sınava girmektedir. Bu sınav, bir anlamda, karakter testidir. Burada başvuru sahibinin zor ve sorumluluk gerektiren papazlık mesleğine yatkın olup olmadığı, ilmî yeteneği, kişilik ve ahlâkî olgunluğuna dikkat edilmektedir.

2-Akabinde dört hafta devam eden Kilise stajı.

3-Adayın papazlığa kabulü. Bu süreçte Eyalet Kilisesi, adayla konuşma seansları tertip etmekte, adayın heyet tarafından uygun olup olmadığına karar vermektedir. 2.5 yıl süren papaz adaylığı akabinde, bu kez, ikinci bir İlâhiyat sınavı daha yapılmaktadır. Papaz adaylığı sürecinde;

-Adayın konuşma ve yorumlama kabiliyeti,

-Farklı çevrelerle iletişim kurabilme yeteneği,

-İnisiyatif kullanabilme becerisi,

-Cemiyet idâre etme kabiliyeti,

-Grup içinde müşterek çalışma yeteneği,

-Zorluk anında refleksi ve din adamı kimliği kazanıp kazanamadığına bakılmaktadır.

4-Deneme süreci

Papaz adayının anılan noktalarda başarı göstermesinden sonra, aktif papazlığa geçmesiyle birlikte, belli bir müddet daha denemeye tabi tutulmaktadır. Üç ile beş yıl süren bu deneme esnasında yanlış yapmadığı anlaşılırsa kendisine bu meslekte tutunma şansı tanınmakta, aksi takdirde sözleşmesi feshedilmektedir.

Netice itibariyle buraya kadar söylenenlerden çıkardığımız sonuç, artık çağımızda din görevliliğinin yapılması gereken sıradan bir meslek ve ekmek kapısı olmaktan çoktan çıktığı, bunun profesyonellik isteyen, gönül boyutlu ve ihtisası da gerektiren bir branş olduğudur. Bu kısa analiz ve bilgi paylaşımından sonra konumuzun esasını teşkil eden din görevlisinin üç boyutlu yetiştirilmesine gelebiliriz.

II-Mücehhez Bir Görevlide "İlim-Amel-Gönül" Birlikteliği

1982 Anayasasının 136. maddesi Diyanet İşleri Başkanlığını genel idâri yapı içinde anayasal bir kuruluş olarak tarif etmekte ve onu, *İslam dininin itikat, ibadet ve ahlak ile ilgili konularında vatandaşları aydınlatma* göreviyle memur kılmaktadır.

O halde din hizmeti yapmak bir anlamda din görevlilerine verilmiş anayasal bir sorumluluktur. Ancak neresinden bakılırsa bakılsın din hizmeti haddi zâtında bundan daha ileri bir anlam taşımakta ve onun bir gönül işi olduğu anlaşılmaktadır. Bu hizmeti sevememiş, benimseyememiş ve özümseyememiş elemanların görevini başarıyla yürütmesi gayr-i kâbidir. İşte bütün bu gerekçelerden dolayı din hizmeti fedâkarlık, aşk, şevk isteyen, dolayısıyla gönül boyutu da olan bir hizmet türüdür. Bu cümleden olmak üzere Kur'an, bize, tüm peygamberlerin görevlerini yürütürken buna karşın hiçbir kimseden dünyevî bir menfaat ve karşılık beklemediklerini açıklamaktadır.⁶ Yine *"Allah'ın sadece kendisi için ve sırf kendi rızası gözetilerek yapılan amelden başkasını kabul etmeyeceği"*ne⁷ dair hadis de bu konuda irşat ehline bazı mesajlar vermektedir.

Üstelik dinî ve millî geleneğimizde din adamlarının resmî statüye kavuşmazdan evvel yaptıkları fedâkarlıklar göz önüne alındığında, bu anlamda, gönül müktesebâtımızın zengin olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Şüphesiz din görevlisinin devlet memuriyetinde bir başkasına bağlı ve minnettar kalmadan geçimini sürdürmesi, din hizmetinin başarısı anlamında gayet olumlu bir gelişmedir. Hatta özlük haklarının daha da câzip hâle getirilerek kalifiye elemanların bu mesleğe olan rağbeti artırılmalıdır. Ancak bunlarla, maddî dünyası imar, buna mukabil gönül dünyası ihmal edilmiş bir görevli amaçlanırsa, bu istenilen verimi elde etmeye kâfi gelmeyecektir.

Bizim söylemek istediğimiz de din görevlisinde gönül boyutunun doldurulmasıdır. Zira kamuoyu yapmacılık yerine içtenliğin, resmîlik yerine hasbiliğin öne çıktığı kimselere daha fazla iltifat etmekte, bu kimseleri kendilerine daha yakın ve samîmi bulmakta, onların söylediklerine daha çok rağbet göstermektedir. Nitekim yapılan araştırmalar da kendi çıkarını düşünmeyen, art

⁶ Şuara, 26/109-127, 145, 164, 180.

⁷ Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. IV, s. 126.

niyetsiz, samîmi ve hasbî davranan kimselerin daha inanılır bulunduğunu ortaya koymaktadır.⁸ Savunduğumuz bu ilim dalının sadece kendimiz için değil, "ötekiler" tarafından da nazarıdikkate alındığını görüyoruz.

Bu cümleden olmak üzere, Hıristiyanlığı yayacak papazlardan kendi ilâhiyatlarında çok önemli olan "misyoloji" dersine tabi tutulurken, "Müslüman Evanjelizmine Giriş" ders müfredatlarının hedefleri arasında, İslâm dünyasında henüz kendisine ulaşılmamış bir milyar insanın sorumluluğunu hissetmeleri istenmektedir.⁹ İşte bu, kelimenin tam anlamıyla kişinin görevine gönlünü katmasını ve mistik enerjiden mümkün merteye yararlanmasını önermektedir. O halde günümüzde gelinen bu noktada, donanımlı din görevlisi yetiştirmenin lüzumuna inandıktan sonra bu görevlilerde olması gereken özellikleri sırasıyla şu şekilde ele almak mümkündür:

A-İlim

Atalarımız "kem âletle kemâlât olmaz" demişlerdir. Tek başına bile bu söz her açıdan donanımlı (mücehhez) olmayı öğütlemektedir. İçinde yaşadığımız çağın da tabii sonucu artık böylesine önem arz eden bir görevi deruhte edecek kimselerin yüksek tahsilli olması lâzım değil, elzemdir.

Örneğin konumuzda sözünü ettiğimiz Avrupa ülkelerinde bu sürecin 5 ile 8 yıl arasında değiştiğini belirtmiştik. Din adamı tahsili Avrupa ülkelerinde bu durumda iken bizde nasıldır? Çalışmamıza konu olan Başkanlık merkez ve taşra teşkilatında 03.09.2007 tarihi itibarıyla kadrolu 84.592, sözleşmeli 13.500 olmak üzere toplam 98.092 personel çalışmaktadır. Bunların 91.848 adedi din hizmetlerinde istihdam edilmektedir. Bu oran genele vurulduğu zaman personelin yaklaşık % 90'ının aktif din hizmetiyle memur olduğunu görüyoruz.

Ancak bu personelin 4-6 yıllık yüksek tahsil yapanlarının oranı sadece % 16' lar civarında kalmaktadır. % 47.17'si ise İHL mezunudur. Bu durumun birkaç yıl önceye göre daha iyi olduğunu söylemekle birlikte, eğitim seviyesi anlamında henüz Batı standartlarına yaklaştığımızı söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Öyleyse verilen bu oran bize irşat hizmetinde tahsil boyutunun daha da yükseltilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul 1999, ss. 184-187.

⁹ Şinasi Gündüz, *Misyonerlik*, (DİB Yayınları), Ankara 2005, s. 86.

Köydeki bir ilköğrenim okulunda ders veren öğretmenlerin dahi, yüksek okul mezunu olması gerçeği yanında, aynı yerde görev yapan din görevlisinin lise seviyesinde kalması, istenilen verimin elde edilmemesinde, en büyük engel teşkil etmektedir.

Netice itibariyle, din görevlisinin Batı Evanjelik örneğinde olduğu gibi artık yüksek tahsil yapması ve çağın getirdiği tüm teknik imkân, ulaşım ve iletişim nimetlerinden yararlanması kaçınılmazdır. Artık bilgi çağında yaşıyoruz. Gün geçtikçe gelişen ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları insanların bilgisini artırmaktadır. Esasen bu yönüyle muhatap kitlenin geldiği nokta kendiliğinden bizi böyle olmaya zorlamaktadır. Çünkü toplumun bilgi ve kültür seviyesi sürekli artmakta, her geçen gün sorgulayıcı ve araştırmacı bir kitle ortaya çıkmaktadır. O halde günümüz din görevlisi sadece dinî ilimlerde değil, pek çok disiplinlerden haberdar, üstelik bunları din hizmetinde kullanma becerisini gösterecek ve en az bir Batı dilini gayet iyi konuşabilecek elemanlar olmalıdır. Bir başka deyişle, din hizmeti artık ilim ve ihtisas gerektiren bir hizmet sektörü konumundadır.

Çalışmamızın hareket noktasını oluşturan mistik disiplinin de günceli takip ve çağın içinde bulunduğu imkânlardan yararlanma konusunda bir çelişkisi yoktur. Bu yüzden olsa gerek, mezkur ilim dalında kullanılan "İbnü'l-vakt" kavramı, zamanın uyarına giden, vaktin icaplarına göre hareket eden, mizaç ve tabiata göre söz söyleyen müsamahakâr kişileri tasvir etmektedir.¹⁰

Nitekim Fuad Köprülü'nün Yunus Emre (ö.721/1321) takipçilerinden "Olanlar Şeyhi" diye tanınan Melâmî İbrahim Efendi (ö. 1065/1655)' den naklettiği şu mısralar da bu gerçeği net bir biçimde yansıtmaktadır:

"Âlimem dersin ammâ âlemden bî-habersin

Bu ândan bu nefesten bu demden bî-habersin

...

Dört kitabı okursan yine bilmiş olmazsın

¹⁰Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, (Rehber Yayıncılık), Ankara 1997, s. 382.

Benim canım mâdam âdemden bî-habersin”¹¹

B-Amel (Örnek Yaşantı Sahibi Olmak)

Etkin ve verimli bir din hizmetinde din görevlisi için örnek yaşantının öneminden bahsetmek bile zaittir. İrşatta yararlanılan bilginin arkasında faziletlerle örülü olgun ve örnek bir kişilik bulunmazsa, bu görevin başarılı olmasını düşünmek, abesle iştigalden başka bir şey değildir. Nitekim Kur’an-ı Kerim bu gerçeğe dikkat çekerek, *“(Ey Bilginler!) Sizler Kitabı okuduğunuz halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?”¹²* demektedir.

Tasavvuf kültüründe ise buna “hâl ilmî” adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle din hizmeti sunan kimsede hâl (yaşantı) kâl (söz) den önce gelmelidir. Mevlânâ (ö. 672/1273)’ da aynı hususa dikkat çekerek, *“Hâl/fiil dilinin kâl/söz dilinden etkili olduğunu”¹³* söylemektedir.

Bilindiği gibi İslâm’ın başkasına anlatılmasında en temel ilke tebliğdir. Tebliği salt dil ile anlatılan şeylerden ibâret göremeyiz. Hatta tebliğin en tesirli hâli yaşamakla olmandır. Nitekim Kur’an-ı Kerim’in; *“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?”¹⁴* *“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol”¹⁵* ayetleri buna işaret ederek bir tür eylem-söylem uyuşmasından bahsetmekte ve bilginin eyleme dönüşmesini istemektedir. Yine Hz. Peygamberin tebliğinin başarıya ulaşması, bizzat kendisinin dâvet ettiği dine samimiyetle bağlanması ve dinin prensiplerini kendi hayatında uygulamasından kaynaklanmaktadır.¹⁶ Bizim açımızdan durum böyle olmakla birlikte, analizini yatığımız Evanjelik Kilise prensiplerindeki papazlık yapabilme şartlarından biri olan “ahlâkî olgunluk” da buna işaret etmektedir.¹⁷

Şüphesiz ön yargı ve abartıyla söylenildiği anlaşılan ve halk arasında dolaşan “hocanın dediğini tut ama gittiği yola gitme” sözü

¹¹ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (DİB Yayınları), Ankara 1993 , s. 347; <http://www.milliyet.com.tr/1999/12/17/yasam/yas02.html>, 31.10.2007.

¹² Bakara, 2/44.

¹³ Mevlânâ, *Mesnevî*, c. IV, b. 485 vd.

¹⁴ Saff, 61/4.

¹⁵ Hud, 11/112.

¹⁶ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, (DİB Yayınları), Ankara 2003, s. 263.

¹⁷ Yıldız, *a.g.m*, s. 137.

de bir tür eylem-söylem çelişkisini ve uyumsuzluğunu ifade etmek için söylenmiştir. Yine Abdülbaki Gölpınarlı (ö.1403/1982)'nin ezan için söylediği "Ezan artık insana 'Aziz Allah' dedirtmiyor... Adanı ürkütüyor.. 'La havle' dedirtiyor"¹⁸ sözü de din görevlisinin davranış ve davet üslubunun daha dikkatli seçilmesini çağrıştırmaktadır.

Yetiştirilecek din görevlisinin ilmî bakımdan mücehhez, ahlâken ve davranış olarak tutarlı ve istikrarlı olmasını saklı tutmak kaydıyla, bizim esas söylemek istediğimiz daha ziyade onun yaşam felsefesi ve gönül dünyasına yöneliktir. Çünkü bu disiplin, genelde herkese, özelde ise din görevlisine yumuşak huylu ve alçak gönüllülüğü, şefkat ve merhametli davranmayı, örnek yaşayış ve güzel ahlak sahibi olmayı, affetmeyi ve daima hoş görmeyi, sabır ve azmi, tüm fiillerinde ihlâs ve samimiyeti, dünyevî menfaat ve çıkarlara iltifat etmemeyi, makam ve mevki hirsına kapılmamayı önermekte ve mesâisini bunların temini yönünde sarf etmektedir. Zira bilgiye dayalı, ahlak eksenli yüksek bir din hizmeti sunmak için her açıdan ciddi bir seferberliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Şurası unutulmamalıdır ki, bu meslekte ilimde derinlik ama amelde ihmal bir işe yaramayacaktır.

C- Gönül

Kelime olarak "gönül" kalbin Türkçe'deki karşılığı şeklinde tarif edilmektedir.¹⁹ Nihat Sami Banarlı bu kelimenin özbe-öz Türkçe olduğunu belirttiikten sonra, gönlü dilimizdeki deyim ve terim geliştirmede en üretken kelimelerden biri şeklinde tasavvur etmektedir.²⁰ Gönlün Farsça karşılığı dil²¹, Arapça karşılığı ise kalptir.

Gönül, gerek din hizmeti sunan irşat ehlinde gerekse dinleyen muhatap kitlede sözün tesiri açısından yadsınmayacak ve asla ihmâle gelmeyecek bir olgudur. Sûfiler de konuşulanların tesiri bakımından bu gerçeğe parmak basarak, "söz gönülden çıkarsa

¹⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, "Mazi Özlemi veya Dün-Bugün", haz. Saffet Köse, *Marife Dergisi*, S. 6, Güz 2006, ss. 250-254.

¹⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, (Mârifet Yayınları), İstanbul 1999, s.296; Cebecioğlu, *a.g.e*, s. 295.

²⁰ Nihat Sami Banarlı, *Türkçe'nin Sırları*, (LM Yayınları), 21. Baskı, İstanbul 2005, s. 78-81.

²¹ Ziya Şükün, *Farsça-Türkçe Lügat Gencine-i Güftar Ferhengi Ziya*, (MEB Yayınları), İstanbul 1996, c. II, s. 974.

*gönle girecek, söz dilden çıkarsa kulaktan öteye gitmeyecektir”*²² görüşündedirler. Tavsiye edilen bu düşünce ekolü de, esas itibarıyla konusunu insana, ona hizmete, kalbini tezkiye, ahlakını tasfiyeye (gönül) tahsis etmektedir.²³

Nitekim Mevlânâ'da *“Allah Teâla sizin sözlerinize ve sûretlerinize değil, amel ve kalplerinize bakar”*²⁴ hadisinden hareketle, *“Biz kalıba ve söze bakmayız, gönle bakarız. Kalp huşû sahibiyse ona bakarız. Çünkü gönül cevherdir. Söz söylemekse âriyet; maksat cevherdir”*²⁵ açıklamasında bulunur. Yine çeşitli ilimleri tahsil ettikten sonra, muhtelif yolları deneyen ve en sonunda tasavvufta karar kılan²⁶ büyük İslâm mutasavvıflarından İmâm-ı Gazzâlî (ö. 555/1111)' de aynı şeye işaret ederek, *“Din hizmetinde gâyenin kalpleri harekete geçirmek ve gönülleri yumuşatmak olduğunu”* belirtmekte, *“ancak ne var ki hitabette aşırı giderek ‘beni iyi hatip bilsinler’ diye bir hisse kapılmanın doğru olmadığını”*²⁷ sözlerine eklemektedir. Gazzâlî bu kez de, *“Pek çok insan parlak sözlerle, şiirlerle mahvoldu. Söylenenler gönülden gelmediği, riyaya dayandığı için gönüllere etki edemedi. Söyleyen mütekebbir, dinleyen de zoraki dinleyen oldu”*²⁸ demek suretiyle üzerinde durduğumuz gönül olgusunun önemine ve sûfî terbiyenin gereğine işaret etmektedir.

Nitekim aynı duruma dikkat çeken Mevlânâ bir eserinde, meâl olarak, *“insana yakışan, tevâzû sahibi ve alçak gönüllü olarak, benlik davasına, kibir ve gurura kapılmadan Hakk’a kul olmaktır. Söz, samimi ve sözülle hemhal olmuş bir ağızdan çıkmış olmalıdır. Çünkü sözde samimiyet ve içtenlik olmadığı sürece ne kadar parlak ve parlıtlı olursa olsun, cansız ve ruhsuz kalmaya mahkumdur”*²⁹ demektedir.

²² Süleyman Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı* (Dergah Yayınları), İstanbul 1999, s. 190.

²³ Klasik kaynaklarımızda bine yakın tasavvuf tarifi için bkz., Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, (Dergah Yayınları), 6. Baskı, İstanbul 2003, ss. 27-33.

²⁴ Müslim, “Birr” 32; İbn Mâce, “Zühd”, 9; İbn Hanbel, II, s. 285.

²⁵ Mevlânâ, *Mesnevî*, c. II.

²⁶ Uludağ, a.g.e, s. 254.

²⁷ Gazzâlî, *İhyâ-u Ulûmi'd-Din*, (Ezher Matbaası), Kahire 1302, c. III, s. 152.

²⁸ Gazzâlî, a.g.e., c. IV, ss. 70-71.

²⁹ Mevlânâ, *Mesnevî*, ter. Veled İzbudak, (Maarif Basımevi), İstanbul 1956, c. V, s. 203, Beyit No: 2480-2483.

Bütün buraya kadar söylenenlerden anladığımız kadarıyla, gerçekten din hizmetinin bir gönül işi olduğunu görüyoruz. O nedenle, din görevlisinin bu hizmeti yürütürken devletin hiyerarşik yapısı ve çağın getirdiği şartlar gereği bir kamu görevlisi statüsünde bulunması ve aldığı maaşın yeterli olup olmaması, özellikle mesâi kavramı ve hizmet alanını dar tutması kendisi için bir mazeret teşkil etmemelidir.³⁰

Son dönem mütefekkirlerimizden Nurettin Topçu (ö.1395/1975)'da, bu gerçeği " *Bize bir insan mektebi lazım. Bir mektep ki bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlâkî değeri olduğunu tanıtsın; hayâya hayrân gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştirsın; her ferdimizi milletimizin tarihi içinde aratsın; vicdanlarımıza her an Allah'ın huzurunda yaşamayı öğretsin. Bu mektepte edebiyat, tarih ve felsefe kültürü başta gelecek ve onun yetiştiricileri sadece bir memur değil, örnek insan olacaklardır... Din bir irşad mesleğidir. İrşad Allah'a götüren yolu aydınlatmaktır. Bedene değil ruha çevrilir.*"³¹ şeklinde dile getirmektedir.

Keza çalışmamızda önerilen bu disipline kaynaklık eden zühd anlayışının, Kur'an ve hadislerde övülüp buna karşın zıddı olan dünyevîleşme, tamah, ihtiras ve çıkarıcılığın şiddetle yerilmesi de, işin hizmette rızâ-ı bâri yönüne ağırlık verilmesini ve gönlün önemini çağrıştırmaktadır. Nitekim bu hususta, zühdün ilim, hâl ve amelden meydana geldiğini belirten Gazzâlî zühdde hâli, bir şeye olan rağbeti ondan daha iyisine çevirme, zühdde ilmi, almak için yöneldiğinin, terk ettiğinden daha hayırlı olduğunu bilmeye, dolayısıyla Allah katında olan şeylerin ebedî, buna karşın dünya ve nimetlerinin geçici olduğunu idrâke, zühdde ameli ise, her şeyi Allah için ve Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla yapmakla tarif etmektedir.³²

Şimdi de din hizmetinde bu denli önemi haiz gönül dünyasının zenginleştirilmesi ve bunun kazandırılmasında tasavvufun ve tasavvuf erbâbı "Alperenler" in rolüne bakmak istiyoruz.

³⁰ Mustafa Yıldırım, "Din Hizmeti Aşkî Gerektirir", *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, Nşr. Hayrullah Köken (DİB Yayınları), Ankara 2006, s. 105.

³¹ Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, haz.E.Erverdi, İ. Kara, (Dergah Yayınları), 4. Baskı, İstanbul 1998, s. 42, 162.

³² Gazzâlî, *a.g.e*, c. IV, ss. 212-213, 220-221.

III-Gönül Dünyasının İmarında Tasavvuf ve Erbâbının Katkısı

İrşat göreviyle memur din görevlilerinin gönül dünyalarının zenginleştirilmesinde, buna karşın madde ve menfaate ilgilerinin minimum seviyeye indirgenmesinde tasavvuf disiplininin, sūfilerin yaşam felsefe ve görev aşklarının büyük katkısı olacağı kanaatindeyiz. Bu anlamda, Balkanların İslâm'a girmesinde Ahmet Yesevî (ö. 562/1167) ekolünden biri olan Sarı Saltık (ö.?)'in büyük hizmetleri söz konusudur.³³ Keza Hacı Bektaş-ı Velî (ö.669/1271?)'nin dergâhını o zaman için Müslüman yoğunluğun bulunduğu Konya civarında değil de Hıristiyanların kesif olduğu Kapadokya bölgesinde kurmasının asıl amacı bundan farklı değildir.

Hatta bu haliyle tasavvuf, sadece kişi bağlamında değil, İslam toplumuna ve bu toplumun kültürüne çok şeyler kazandıran, böylece İslâm'ın bütün yeniliği, tazeliği, canlılığı ve heyecanı ile gönüllerde yaşamasını sağlayan akımın temsilciliğini üstlenmektedir.³⁴ Tasavvuf ve onun kurumları tarihte dini, dili, rengi, düşüncesi, ırkı ne olursa olsun "insan" denen varlığı hiçbir ayırım yapmaksızın layıkıyla sevmeyi, hata ve kusurlarını hoş görmeyi yeğlemiş ve halka hizmeti Hakk'a hizmet telakkî etmiştir.

Nitekim sūfî Ebû Said Ebu'l-Hayr (ö. 440/1049)'a ait olduğu iddia edilen ancak Mevlânâ ile özdeşleşen, "*Gel ne olursan ol yine gel*"³⁵ sözü, dilimizde çokça kullanıldığı haliyle Yunus'un, "*Yaratılanı severiz Yaratan'dan ötürü*", Hacı Bektaş-ı Velî'nin "*Gelin canlar bir olalım!*", Ahmed Sarban Bayramî (ö. 953/1546)'nin "*Tâ ezelden meşrebimiz bî bedel/ Gelene git demeyiz, gidene gel.*"³⁶ gibi daha pek çok gönül erlerinin bu ve buna benzer söylemleri insanı önemseyen ve öncelleyen bir metodu çağrıştırmaktadır.

Üstelik birikimlerinden yararlanılmasına inanılan bu disiplinin, menşeyini dışarıdan değil, diğer dini ilimler gibi İslâm'dan aldığı bir vâkıdır. Bir başka ifadeyle İslâm tasavvufu, "*dinin belli bir yorumu olup, sadece dîni kaidelere bağlı kalmak yerine, onun derûnî manasına nüfûz etmeye çalışmayı, manevî hayatı maddî hayata üstün kılmayı, Allah ile kul arasındaki münasebeti iyice*

³³Köprülü, *a.g.e.*, s. 54.

³⁴ Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı*, s. 155.

³⁵ Said-i Nefîsî, *Suhanân-ı Manzûm-î Ebû Said Ebû'l-Hayr*, (Tahran 1334), s. 4, Beyit No: 21.

³⁶ <http://www.tasavvufalemi.com/index.php>, 31.10.2007.

*derûnileştirmeyi öne çıkarmaktadır.”*³⁷ Süleyman Uludağ'a göre ise, İslam düşünce akımlarından Selefiyye nassı, Kelâmiyye akli, Sûfiyye ise kalbi ve vicdanı muhatap almakta, bu haliyle tasavvuf İslam memleketlerine gayet zengin, duygulu, tesirli, millî ve dîni bir edebiyat kazandırmakta, böylece milletlerin varlıklarını korumada müessir bir rol oynamaktadır.³⁸

Böylesine ilim, kültür ve edebiyat tarihinde söz sahibi olmuş tasavvuf ve erbâbının, günümüz şartlarında din hizmetinin aktif anlamda verimliliğine yönelik çalışmalarda büyük katkısının olacağını söylemek abartılı bir iddia değildir. Nitekim son zamanlarda bazı ilim adamlarımız da bu gerçeğe parmak basarak din görevlilerinin İlahiyat programlarında yetiştirilirken gözden kaçmaması gerekenleri şöyle dile getirmektedirler: *“İrşat vazifesini üstlenecekler için İlahiyat bünyesinde daha değişik ve yararlı neticeye ulaştıracak programlar geliştirilmelidir. Önceleri olduğu gibi hitabeti güzel toplumu şuursuzca sürükleyip coşturan adaylar yetiştirmekten ziyade, irşatta neticeye götürecek kalp ve fikir adamı olabilecek kişiler yetiştirilmelidir.”*³⁹

Gerçekten de bu ruh din görevlisine aşılanamadığı takdirde, maddeyi hedefleyen bir hâlet-i rûhiye ile sonuca varmak imkânsız gözükmektedir. Yine irşat hizmetlerinin tartışıldığı bir toplantıda bu mesleğin içinde bulunanların dile getirdiği gerekçeler, her ne kadar genele teşmil edilmese de, din görevlisi bağlamında bir hakîkati göz önüne sermektedir: *“Mevlid, hatim, dua, ıskat-devir peşinde koşan, bunu bir yandan yan gelir ve geçim kaynağı haline getiren bir din görevlisinin halk üzerindeki olumlu tesiri düşecek, üstelik saygınlığı da kaybolacaktır.”*⁴⁰

Büyük İslam mutasavvıflarından Mevlânâ'da din görevlisinin hedef tespitinde Allah rızasını öne alan bir yaklaşımı tavsiye etmekte, Allah aşkı için çalışmanın, Allah aşkı için hizmette bulunmanın, gözünü ve gönlünü insanlardan gelecek teşekküllere değil, Allah'tan gelecek mazhariyete döndürmenin gereğine işaret etmektedir. Mevlânâ meâl olarak, *“insana yakışan, tevâzû sahibi ve*

³⁷ Erol Güngör, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, (Ötüken Yayınları), İstanbul 2004, s. 55.

³⁸ Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı*, s. 195.

³⁹ Cihat Tunç, “İrşat Görevi Üstleneceklerde Aranılan Nitelikler”, *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, (DİB Yayınları), Ankara 1995, s.409.

⁴⁰ Celal Yıldırım, “İrşad ve İrşadda Metod” *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, (DİB Yayınları), Ankara 1995, s. 334.

alçak gönüllü olarak, benlik davasına, kibir ve gurura kapılmadan Hakk'a kul olmaktır. Söz samimi ve sözüyle hemhal olmuş bir ağızdan çıkmış olmalıdır. Çünkü sözde samimiyet ve içtenlik olmadığı sürece ne kadar parlak ve parıltılı olursa olsun, cansız ve ruhsuz kalmaya mahkumdur”⁴¹ demektedir.

Gönül dünyası imar edilmiş bir irşat ehlinin din hizmetinde kendisini dinlemeye gelenlere korku yerine ümit, nefret yerine müjde, karamsarlık yerine iyimserliği önereceği, bu kimseleri her haliyle kabul edeceğinde şüphe yoktur. Bu, son dönem Hint sûfilerinden biri olan Nedvî'nin *“Doktorun kafası hastanın kesesinde değil, onun sıhhat ve şifasında olmalıdır”⁴²* benzetmesine oldukça mutabık bir durumu hatırlatmaktadır.

Öyleyse Mustafa Kara'nın tespitiyle tanınmayan bir mistik olan Nureddin Topçu' nun da bu bağlamda mürşit-öğretmen diye nitelendirdiği şu temennilerin din görevlisine kazandırılmasında tasavvufun önemli bir role sahip olduğunu söyleyebiliriz: *“Her şeyden önce muallim hayatımızın sahibi olmaktan ziyâde sanatkârdır... Muallim, geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde buna tahammül etmesini bilen, tahammül etmesini seven idealcidir. İdealinin düşmanları karşısında bile bunlara beddua et diyenleri, ‘Hayır ben beddua için gönderilmedim’ diye susturarak bir gün gelecek bunlar devamıza en büyük hizmeti yapacaklardır diye tebşir eden rahmetler müjdecisidir... Muallimlik sevgi işidir, ruh işidir... Muallim hepimizin her an muhtaç olduğu doktordur. İman ve anlayış vasıtalarıyla bizi tedavi eder, ruhlarımıza sunar ve hakikat âleminden haberler verir.”⁴³*

Yine ahî bir sûfi olan Şeyh Edebâlî (ö.726/1326)'nin Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'ye yaptığı gönül merkezli nasihat, günümüz din görevlisine din hizmeti sunumunda sahip olacağı hasletler konusunda önemli mesajlar içermektedir. Şeyh Edebâlî şöyle demektedir:

“Ey oğul! Beysin! Bundan sonra:

Öfke bize, uysallık sana...Güceniklik bize; gönül almak sana...Suçlamak bize; katlanmak sana...Acizlik, yanılğı bize; hoş

⁴¹ Mevlânâ, *Mesnevî*, ter. İzbudak, c. V, s. 203, Beyit No: 2480-2483.

⁴² Abdülbârî en-Nedvî, *Kitap ve Sünnetin Ruhuna Göre Tasavvuf ve Hayat*, çev. M. Ateş, (Diyanet Vakfı Yayınları), Ankara1998, s. 150.

⁴³ Topçu, *a.g.e.*, ss. 66-68.

görmek sana...Geçimsizlik, çatışma, uyumsuzluk, anlaşmazlık bize; adalet sana...Kötü göz, şom ağız haksız yorum bize; bağışlama sana...

Ey oğul!

Bundan sonra bölmek bize; bütünlemek sana...Tembellik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana..."⁴⁴

Canâb-ı Hak Kur'anda Hz. Musa ve kardeşi Harun'u Firavun'a gönderirken, "Firavun'a gidin. Çünkü o, iyiden iyiye azdı. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o aklını başına alır veya korkar"⁴⁵ diyerek dini tebliğde söz ve üslûba dikkat çekmekte, gönü kazanmayı esas alan bir yol önermektedir. Bu defa aynı üslûp Hz. Peygamber için söz konusu olmakta ve Allah, "O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet; bağışlanmaları için dua et..."⁴⁶ buyurmaktadır.

Bir gönül erbâbı olan ve kelâmın önemli üstatlarından Yunus Emre'nin "Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmaya geldim" anlayışının, bu bağlamda toplumda herkese, özellikle de din adamlarına büyük mesajlar içerdiğini düşünüyoruz. Yine Yunus'un şu dizeleri aynı hedefi işaret etmekte ve gönül kazanmayı salık vermektedir:

"Ak sakallı bir koca /hiç bilmez kim hâl nice

Emek vermesin hacca/ bir gönül yıkar ise"

...

Gönül Çalab'ın tahtı/ Çalap gönüle bahtı

İki cihan bedbahtı /Kim gönül yıkar ise"⁴⁷

Bütün bu anlatılanlardan sonra önemine inandığımız gönül dünyamızın zenginleştirilmesinde izlenecek metot ne olmalıdır? İşe gönül kapısının yolunu açmakla başlamak gerekir. Konuyla ilgili Mevlânâ'dan alıntıyla cevap bulmaya çalışanlar, bunun birinci

⁴⁴ Komisyon, *Şeyh Edebali*, (Bilecik İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları), Bilecik trz. s. 21.

⁴⁵ Tâ-Hâ, 20/43-44.

⁴⁶ Al-i İmrân, 3/ 159.

⁴⁷ Yunus Emre, *Divan*, (Dersaadet Matbaası), İstanbul 1326, ss. 143-144.

adımının riyâzet ve mücâhedeyle gerçekleşen nefis tezkiyesi, mücâhede başarıya ulaşmanın yolunun ise sabırdan geçtiğini, gönül kapısında durup açılmasını beklemenin ikinci yolunun taat ve ibadetlerle gerçekleşen kalp tasfiyesi olduğunu, gönül kapısını aralamanın üçüncü yolunun ise aşk ve cezbeden ibaret bulunduğunu nakletmektedirler.⁴⁸

Söylediklerimizi özetleyecek olursak, tasavvuf disiplini ve onun getirdiği düşünce tarzı ve yaşam felsefesinin din hizmeti sunacak olan kimselere katkı sağlaması imkân dahilindedir. Gerçekten günümüzde din hizmetinde bulunanların önünde pek çok sâikten kaynaklanan engeller bulunmaktadır. O her şeyden önce kendi iç dünyasındaki kibir, riya, isyan, gurur, kin, haset, hırs, kızgınlık, mal ve dünya sevgisi, makam şöhreti gibi şeylerle mücadele edecektir. Çünkü Kur'anın ifadesiyle insan değerli bir varlık olmanın yanında zayıf ve zaafı olan da bir varlıktır.⁴⁹ Bu gibi zâfiyetler ancak terbiye edildiği takdirde insan kâmil (olgun) olacaktır. Bunu yapabilmek için şüphesiz bu işle görevli olanların kâmil olma özellikleri yetmeyecek, tasavvufî bir ifadeyle mükemmil (başkalarını olgunluğa erdirmeye) olmaları da gerekecektir.

Ayrıca din görevlisi, helâl-haram belli olmanın yanında bunları yapmak suretiyle fetvaya uygun davranışıyla birlikte, şüpheli şeylerden kaçınmanın da "takva"ya uygunluğunu göz ardı etmeyecektir. Böyle davranması onun hem Hak hem de halk yanındaki itibarını artıracaktır. İşte tasavvufun önerdiği fetvanın ötesi takvayı tercihtir. Hülâsa din görevlisi vazifesinin doğasından kaynaklanan ve tasavvufun temel kavramları arasında geçen hasletlerden tevâzû, vera, takva, zühd, vakur, sabır, himmet gibi pek çok özelliğe sahip olmalıdır.

Şimdi de tüm bunların gerçekleştirilmesi bağlamında kurgusalıktan (fiction) uzak, mümkün merteye ülke ve toplum şartlarıyla uyumlu bazı tekliflerimizi sunmak istiyoruz:

IV-Teklifler

Başarılı bir din hizmeti sunumunda çağın getirdiği imkanlar ve sorunlar, muhatap kitlenin beklentileri doğrultusunda bir politika izlemek gerekmektedir. Başkanlık din hizmetinde görev yapacak ve

⁴⁸ H. Kamil Yılmaz, "Eğitimde Gönül Faktörü, Mevlana Örneği", *Tasavvuf Dergisi*, S. 14, Ankara 2005, ss. 19-21.

⁴⁹ Meâric, 70/19-21; Fecr, 89/16, 20; Nisâ, 4/28; Nahl, 16/4; Ahzab, 33/72.

halen yapanları seçme, yönlendirme, istihdam etme, hizmet içi kurslar marifetiyle eğitmede önemli rol üstlenmek durumundadır. Buna göre;

1- Din görevlilerinin eğitim seviyelerinin yükseltilmesine devam edilmelidir.

2-Başkanlık İlahiyat Fakültesi ve İHL'de okuyan derslerinde başarılı, üstün zekâlı, kabiliyet ve karakteri din görevliliğine yatkın öğrencileri tespit etmeli, onların eğitimiyle daha yakından ilgilenmeli, gerekirse karşılıksız burs vererek onları desteklemeli, hatta bir Batı dilini daha iyi öğrenmeleri için yurtdışına göndermelidir.

3-Sözleşmeli imam ve Kur'an Kursu öğreticiliğinde belli kriterleri öne çıkaran bir yaklaşım sergilenmeli, kalifiye ve kalite önemli bir ölçüt haline gelmelidir. Deneme sürecinde gözle görülür performans gösteremeyenlerin iş akdi uzatılmamalıdır. Başkanlık ve diğer bazı merkezlerde yapılan yeterlilik sınavları esnasında din görevlisi olmak isteyenlerde meslekî liyâkat yanında adayda yukarıda sayılan özelliklerin bulunup bulunmadığına bakılmalıdır.

4-Her branştaki stajyerlik devresi daha itinalı denetlenmelidir. Bulunduğu bölgede gözle görülür ilmî, meslekî, sosyal vb. çalışmalar yapmayanların stajyerliği kalkmamalıdır.

5-Din hizmetinde görevlinin belli sahalarda branşlaşması ve profesyonelleşmesi sağlanmalıdır.

6-Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 5/b amir hükmüne göre görevlinin "itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğu çevresinde bilinir olduğu şeklindeki ortak nitelik" de titiz davranılmaya devam edilmelidir.

7-"Bid'at ve hurafe" diye nitelendirilenler de dahil olmak üzere içinde yaşanan yörenin "İnanç Haritası" çıkarılmalıdır.

8- Din görevlisi diksiyon, güzel konuşma, bilgisayar kullanma, empati, güzel sanatlar gibi çağımıza uygun iletişim teknikleriyle teçhiz edilmelidir.

9-Caminin işlevsel olarak günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için sadece ibadet merkezli değil, eskiden olduğu gibi

külliye biçiminde inşa edilmesine çalışılmalı ve camide çok yönlü hizmet özendirilmelidir.⁵⁰

10-Görevlinin kendine öz güvenini temin edecek formüller üretilmelidir. Görevli, ilgili yerel idâri ve mülki âmirinin desteğini arkasında hissedebilmeli, psikolojik anlamda terk edilmişlik ve yalnızlık duygusundan kurtarılmalıdır.

11-Görevinde aktivite gösteren, çevresinde çalışkanlığını ispat etmiş, söz ve davranışıyla etrafına güven telkin edenler ödüllendirilmelidir.

12-Görevliyi motive ederken Türk-İslam anlayışının teşekkül etmesinde katkıları bulunan zevâtın hayat felsefesinden azami ölçüde istifade edilmelidir. Gerek uzun gerekse kısa süreli kurslarda İlahiyat Fakültelerinden konunun uzmanı öğretim görevlileri marifetiyle bu felsefi düşüncenin din hizmetine yansımaları yönünde bilgi desteği sağlanmalıdır.

Sonuç

Ülkemizde din hizmetinde bulunacak insanları yetiştiren kurumlar olan İlahiyat Fakülteleri YÖK'e, İHL ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır. Ancak son yıllarda birçok konuda olduğu gibi, bu eğitim kurumlarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı daha yakın işbirliği içinde bulunmakta, bilgi ve tecrübesini onlarla paylaşmakta, verimli bir din hizmeti için buralara bazı teklif ve tavsiyelerini iletmektedir. Buna daha aktif bir şekilde devam etmek, verilen din hizmetinin verimi açısından oldukça önemlidir.

Şüphesiz bununla beraber bid'at ve hurâfelerden arındırılmış sağlam bilgi ile vatandaşlarımızın kendi dinleri hakkında bilgilendirilmesi din adamlarının en önemli görevidir. Ancak bid'atlarla mücadele edelim derken insanlarımızın içindeki mistik boşluğun nasıl doldurulacağı iyi hesap edilmelidir. Çünkü bu boşluğu fırsat bilen bazı zararlı akımlar, vatandaşların dîni duygularını istismar ederek onları yanlış mecralara sevk etmektedir.

Din görevlisinin özlük hakları üzerinde durulmalı bunlar iyileştirilmelidir. Ancak konunun bunun daha ötesinde olduğu

⁵⁰ Bkz. III. Din Şurası Kararları, Md. 36.

bilinciyle onların gönül dünyalarının doyurulmasına önem verilmelidir.

Başkanlığın din hizmetinde uzun bir tecrübeye sahip olduğu ve büyük bir birikiminin bulunduğu bilinmektedir. Eskiye oranla din görevlilerinin ilmi bakımdan seviyesi yükselmiş gözükse de Batı bağlamında oradaki meslektaşlarıyla henüz yarışacak seviyede değildir. İşe bu eksikliğin farkında olarak başlamak, başarmanın ana unsurlarından biri olduğu kanaatindeyiz.